

Elogi i misèria dels espais protegits

Ramon Alcoberro

FILÒSOF

Al seu Principi Responsabilitat, un dels clàssics de l'ètica aplicada del nostre temps, Hans Jonas reflexionà a partir d'un fet que no ha provocat l'anàlisi que mereixeria: el de la transformació del paisatge al llarg de la història com a conseqüència de la velocitat i de la tecnologia. A Grècia la polis era un petit espai de civilització envoltat de boscs i natura; calia triscar molt per anar d'una ciutat a una altra. Avui, en canvi, la velocitat s'ha convertit en el model suposadament racional que modela l'actuació dels humans. La natura ocupa només un espai secundari cada cop més minso: arreu la trobem mig amagada entre autopistes i hem acceptat que esdevingui mera «reserva». Però una mica de sensibilitat lingüística hauria d'avisar-nos que alguna cosa no rutlla al nostre món quan la naturalesa esdevé «parc natural» i la vida social es viu amb mentalitat de parc zoològic, parc d'atraccions o, massa sovint, «xiqui-park» infantil.

El debat sobre el sentit i l'ús dels parcs naturals i dels espais protegits no ha fet més que començar a Catalunya i a l'Estat Espanyol, però ja fa anys que bull arreu d'Europa i del món perquè el «negoci verd» i el turisme de massa hi estan a l'aguait. Cada cop és més fàcil trobar promotors urbanístics «sostenibles»

esperant caure sobre uns espais que només haurien de ser valorats intrínsecament com a lloc de bellesa i de biodiversitat.

El 2002 fou declarat formalment Any Internacional de l'Ecoturisme, tot i que per sort ningú no se'n va assabentar gaire, i d'ençà d'aleshores no paren d'augmentar les notícies inquietants sobre la pressió que pateixen cada dia els espais naturals. De moment, l'estiu de 2005 s'ha cremat la part més significativa del parc natural de Cazorla (Jaén), a Andalusia, i del de la Serra da Estrela a Portugal, i se'ns avisa discretament del perill (perill per a qui?, perill per què?) que corre algun parc català, suposadament massa extens i que ofega –ai las, quina por!– el futur «cimentat», que podrien tenir determinades comarques si no fos pel «fotut parc» de... (poseu-hi el nom que convingui).

Enguany uns 200 milions de turistes hauran passejat per les ciutats i les platges de la Mediterrània i les repercussions d'aquesta sobreexplotació són òbvies per a qualsevol que vulgui considerar-les. Exhaurit un entorn coster cada cop més degradat, amb uns paisatges cada cop més urbanitzats i amb problemes d'aigua, no cal ser savi per pronosticar que la pressió es traslladarà als darrers «santuaris» que són els Parcs Naturals i els espais protegits dels

Pirineus i de la Catalunya central. Les pressions d'algunes caixes d'estalvi sobre el territori tampoc no acaben de resultar tranquil·litzadores i tot plegat ni cau del cel, ni arriba per casualitat. És ben sabut que a Yellowstone, l'emblemàtic parc nord-americà, l'incendi de 1988 que va cremar més d'un milió d'hectàrees i que fou considerat una de les grans catàstrofes ecològiques del planeta, va anar la mar de bé per aixecar urbanitzacions «verdes» i

L'elogi dels espais naturals no ens hauria de fer oblidar la misèria que significa la mateixa idea de «reserva» aplicada a la vida natural

pistes de tennis a dojo. Com que avui en dia tothom viatja, no seria d'estranyar que més d'un promotor local i global estigui molt ben assabentat del precedent.

El nou «negoci verd» que consisteix a privatitzar reserves ambientals gestionant-les amb criteris suposadament sostenibles, dona una imatge progre i conscienciada alhora que ofereix magnífics rèdits econòmics. Geògrafs, ecòlegs i empresaris turístics diversos pronostiquen i prepa-

FOTOS: MONTSERRAT ESCAYOLA

ren l'adveniment de l'ecoturisme per a rics com si es tractés del manà que ens està esperant a la cantonada. L'any 1998, Costa Rica, un dels països on més seriosament ha arrelat el concepte, superava els 600 milions de dòlars en ingressos per turisme verd (avui possiblement està en el doble) i llocs com Tortugero i el Volcán Arenal són postals «sostenibles» en l'àlbum de tot executiu viatjat i solidari de les Europes. Actualment, Brasil i diversos estats de l'Amèrica Central fan el mateix camí ecoturístic. Tota una munió de taurons de les finances inverteixen en el turisme verd. Bill Gates havia declarat ja l'any 1997 el seu interès a participar en el turisme «sostenible» a l'Amazònia i, de fet, va inaugurar l'hotel Ariáu Amazon Towers, a l'arxipèlag d'Anavilhanas, entre el Rio Negro i el Solimoes, dos dels primers clients del qual foren Julia Roberts i Helmuth Kohl. Adquisicions massives de terres verges a Xile i a l'Argentina, i fins i tot a la Baixa Califòrnia, fa temps que tenen en alerta les organitzacions ecologistes arreu del món.

L'esquema sempre és el mateix: un empresari suposadament caritatiu i de bon cor se sent tocat per «la pobresa i la bellesa» de les terres verges. I inevitablement se li acut fer-hi una carretera, obrir els rius als esports d'aventura i, sobretot, cons-

truir hotels i urbanitzacions com més exclusives millor. No importa que l'esport d'aventura de debò –als Pirineus o a Manaus, tant li fa!– fos el que es practicava quan no hi arribaven ni el ciment ni el quitrà. No importa que les activitats econòmiques i els costums tradicionals siguin anihilats i la població convertida en «indígena». La utilitat de la bellesa no cotitza en borsa; i això és tot. L'error, no cal dir-ho, és acceptar entrar en el joc de la «utilitat» tot reduint-la a pur criteri econòmic o financer, en què la natura sempre sortirà perdent quan, de debò, hi ha una altra utilitat, qualitativa, estètica, de continuïtat i d'herència biològica que no importa quasi a ningú.

L'elogi dels espais naturals no ens hauria de fer oblidar la misèria que significa la mateixa idea de «reserva» aplicada a la vida natural. I seria bo que l'interès per la supervivència i la continuïtat de l'activitat dels parcs i dels espais naturals tampoc no faci oblidar que, més enllà del 26,7% del territori català –que segons els compromisos europeus hauríem de protegir–, hi ha un 73,3% de territori no protegit en què segurament passen les coses més brutals.

Però el problema de fons és d'una altra mena; la qüestió és sempre la mateixa: què entenem de debò avui per «utilitat»?

